

ALT ER FORBUDT

AI databehandling, som ikke er nævnt i foreslået lov, bliver i udgangspunktet forbudt. Det sætter andre rettigheder under pres.

Side 5

AFLYTNING

Frygten for overvågning er en central drivkraft bag strammere regler for brug af data. Men lov vil ikke kunne forhindre nye aflytninger.

Side 6

GODTEPOSE

Derfor kunne Europas CO₂-tunge industri hæve champagneglassene og skåle med hinanden, da nye 2030-mål blev vedtaget på EU-topmødet i oktober.

Side 12

TØFFELHELT?

Fokus på Finland, der historisk har været i klemme mellem Rusland og Vesten – og aktuelt er det på grund af krisen om Ukraine.

Side 14

ÅRGANG 41 – NR. 1278 – DECEMBER 2014

PRIS 29,50 KR.

NOTAT

– magasin om demokrati og Europa

TEMA: Skal data beskyttes?

Leder:

Er databeskyttelse en god ting?

NEJ. Ikke altid og ikke for enhver pris. Der er et klart behov for at beskytte private og personlige data mod kommerciel udnyttelse og borgerne mod overvågningssamfundet.

Men vi har et problem, hvis databeskyttelse indebærer, at dine tweets og facebookopdateringer skal godkendes af dem, du omtaler. Hvis aktindsigt ikke må omfatte navne på modtagere af millioner af kroner i landbrugsstøtte, eller oplysninger om, hvorfra smitten med antibiotika-resistente bakterier spredt sig. Hvis fagforeninger ikke må holde styr på, hvem der er medlemmer og ikke er medlemmer på en arbejdsplads. Eller hvis mediearkiver og historiske arkiver – f.eks. det tyske Stasi-arkiv – skal renses for navne og personoplysninger.

Men så galt kan det vel ikke gå? Er der overhovedet en rimelig grund til den slags sortsyn og skræksce-narier? Det er svært at forestille sig andet, end at de 611 medlemmer af EU-Parlamentet, som den 12. april i år stemte for det stadig foreløbige forslag til ny databeskyttelseslov, har vidst, hvad de gjorde.

Men man kan godt komme i tvivl. For ingen af problematikkerne ovenfor er endeligt afklaret endnu. Lovgivningsprocessen er kommet skævt i gang med et ensidigt fokus på beskyttelse af personlige data. Man har i processen nedtonet det dilemma, at databeskyttelse kan underminere ytringsfrihed, forskning og retten til aktindsigt.

Der forhandles for tiden i Ministerrådets arbejdsgrupper, hvor danske embedsmænd blandt andet skal kæmpe for at holde den omfattende

danske registerforskning uden for de nye regler. Hvad ministrene kommer frem til, ved vi endnu ikke. Men når de er enige, skal der også forhandles med EU-Parlamentet om et endeligt kompromis.

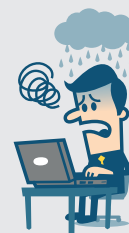
Den usikkerhed er på en måde en god ting. Det indebærer, at der stadig er tid til at udrede konsekvenserne og at prøve at forstå, hvad en ensartet datalov for 28 lande med 28 forskellige forvaltningstraditioner og rettigheds kulturer kan føre til.

Der er stadig tid og mulighed for at kræve en skelnen mellem offentlige og kommercielle interesser og mellem små og store virksomheder. Der er stadig tid til at overveje, om en forordning, hvor reglerne skal gælde for alle lande og borgere, er vejen frem. Eller om et direktiv, der kan tilpasses national lovgivning, er at foretrække.

Samfundet har også behov for at huske – ikke kun for at glemme. Det hensyn må ikke drukne i begejstringen for at give Google og Facebook et hak i tuden – eller glemmes i håbet om at bedre databeskyttelse kan sikre mere internethandel i Europa.

Der er stadig tid til at vride en noget forkrampet debat væk fra de spor, som blev udlagt af Kommissionen for to år siden, og som medier og NGO'er alt for ukritisk har fulgt siden hen. Overdrevet? Muligvis. Læs og døm selv. Om ikke så længe er det for sent.

*Staffan Dahllöf &
Rasmus Nørlem Sørensen*

Alt bliver i udgangspunktet forbudt

Side 5

Christel Schaldemose:

"Jeg lytter mest til Kræftens Bekæmpelse"

Side 8

Jens Arnholtz:

"Østeuropæiske migranter er overkvalificerede"

Side 11

Kulturklumme om østeuropæisk tungsind

Side 13

Finland træder varsomt overfor Rusland

Side 14

NOTAT

– magasin om Demokrati & Europa

Redaktion: NOTAT, Fælledvej 12, København N.
redaktionen@notat.dk

Ansvarshavende chefredaktør:

Rasmus Nørlem Sørensen

Daglig redaktør: Ida Zidore

I redaktionen: Staffan Dahllöf, Sven Skovmand, Finn Ellegaard, Kenneth Haar, Peter Zacho Søgaard, Michael Birkkjær Lauritsen, Josefine H. Esrup, Emilie Ellehauge, Mads Torp Skafte Jespersen og Nina Nørgaard Lorentzen

Øvrige bidragsydere i dette nummer:

Anders Højberg Kamp og Jens Mattias Clausen

Udgivet af Oplysningsforbundet DEO

Abonnement: NOTAT,
Nordkystvejen 2F, 8961 Allingåbro,
tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk
CVR nr.: 18411008

Layout og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00

ISSN: 1603-7480

NOTAT og Oplysningsforbundet DEO er et uafhængigt oplysningsnetværk om EU under mottoet "Mere spændende. Mindre fastlåst" – og uden tilknytning til partier eller bevægelser.

For kun 295 kr. om året får du abonnement på NOTAT og rabat på deltagelse i DEO's arrangementer. Skriv til notat@notat.dk eller ring 86 48 16 00.

EU's nye forordning om databeskyttelse gør det svært at gennemskue, hvad man må ytre sig om på sociale medier som Twitter.

Kommissionen skal sætte grænser for ytringsfrihed:

"Vidtgående forsøg på censur af nettet"

Ytringsfrihed betyder ikke, at du automatisk har ret til at omtale andre personers etniske baggrund, politiske synspunkter, religion eller sundhedsmæssige tilstand på nettet. Foreslået lov skærper privatlivets forrang – og giver kontrol til Kommissionen.

AF STAFFAN DAHLLÖF

NETTET. Bodil Lindqvist, en svensk kirkeassistent, blev i 1998 dømt for at have omtalt en kollegas forstuede fod på en hjemmeside for konfirmander i menigheden Alseda i Småland.

Internettet var forholdsvis nyt, og det samme var EU's datadirektiv, som sætter rammerne for, hvordan man må behandle personlige oplysninger. Direktivet fra 1995 ligger til grund for den gældende danske persondatalov.

Sagen om den forstuede fod vandrede videre op til EU-Domstolen, som fandt, at Lindqvist havde spredt en personfølsom oplysning uden den omtaltes samtykke.

Det skulle hun ikke have gjort.

Bodil Lindqvist slap selv for straf, fordi den svenske ret fandt, at hendes forbrydelse var en bagatel, og fordi medlemslandene selv skal håndhæve og har en margen til at fortolke det gældende direktiv.

Men Lindqvist-dommen blev lagt til grund for forståelsen af, hvor skellet går i forhold til *"rent personlige eller familiemæssige aktiviteter"*, også kaldet husstandsundtagelsen. At skrive på en åben hjemmeside på nettet, som Bodil Lindqvist gjorde, er i henhold til dommen ikke omfattet af husstandsundtagelsen. Det er en krænkelse af privatlivet.

Samme forståelse af husstandsundtagelsens afgrænsning ligger til grund for artikel 2.2d i det nye forslag til en reform af EU's datalov, meddelte den daværende

ansvarlige kommissær Vivian Reding den 4. januar 2013 EU-Parlamentet.

Nej, nej, nej, nej, nej, det må vi ikke

Må jeg så blogge, tweete eller opdatere på Facebook om navngivne personer uden deres tilladelse?

Svaret er sandsynligvis nej.

Jeg må i hvert fald ikke omtale personers *"race, etniske baggrund, politiske, religiøse eller filosofiske overbevisning, fagforeningsmæssige tilhørsforhold, helbred, genetiske data, seksuelle forhold eller straffedomme"* (artikel 9.1. i forslaget til den nye forordning). Det er som udgangspunkt forbudt, hvis jeg ikke har de omtaltes samtykke, eller hvis de omtalte ikke selv udtrykkeligt har offentliggjort oplysningerne.

...fortsættes næste side

Jimmy Wales, grundlægger af det internetbaserede opslagsværk Wikipedia, er stærk kritiker af den foreslåede forordning.

Advokat Christian Wiese Svanberg, der i 2012 var ansvarlig for forhandlingerne om EU's datalov i Justitsministeriet og tidligere har været ansat i Datatilsynet, siger til spørgsmålet om, hvorvidt Lindqvist-dommen vil give problemer for de sociale medier:

»Ja, det er fuldstændigt rigtigt. Spørgsmålet er, om husstandsundtagelsen overhovedet er egnet til den nye virkelighed, vi har fået siden starten af 1990'erne, for eksempel med Facebook. Er det, vi foretager os på Facebook rent privat? Hvis man vedtager det, Kommissionen foreslår, så mener jeg ikke, at vi kommer nærmere et svar herpå. Det er stadigvæk usikkert, hvordan det skal forstås.«

Forenes med frihed

På den anden side vil det muligvis blive tilladt at sprede personoplysninger, hvis det har et "journalistisk, litterært eller kunstnerisk" formål.

Der forhandles netop nu om, hvordan databeskyttelse skal kunne "forenes" med ytringsfrihed – med Kommissionen i en nøglerolle som fortolker.

Kommissionen foreslår, at den selv får beføjelser til at udstede "delegerede retsakter". Det betyder, at Kommissionen skal bestemme, hvordan de to grundlæggende rettigheder, beskyttelse af personoplysninger og ytringsfrihed, skal forenes i praksis. Kommissionen og

i sidste ende EU-Domstolen vil således få det sidste ord at skulle have sagt om, hvad vi må sprede og publicere. Selvom ytringsfrihed egentlig ikke er reguleret af EU-lovgivning.

Den problemstilling lader ikke til at være kendt blandt politikere, der ellers har interesseret sig for dataloven.

»Det er ikke noget, vi har diskuteret eller spurgt til,« siger Jakob Ellemann-Jensen (V), der er medlem af Folketingets Europaudvalg. Husstandsundtagelsen er også ukendt for Enhedslistens Pernille Skipper og Christel Schaldemose (S).

Google-dommen

Med Google-dommen i maj 2014 fik et nyt aspekt af databeskyttelse og ytringsfrihed opmærksomhed, nemlig retten til at blive glemt.

En spansk husejer ville have fjernet Google-links til en avis, hvori han var omtalt i forbindelse med en tvangsaktion. EU-Domstolen besluttede, at Google skulle fjerne linket, fordi søgemaskinens behandling af data også er omfattet af den gældende datalovgivning.

Den oprindelige avisartikel skulle derimod ikke fjernes fra nettet. Det ville være et anliggende for de spanske myndigheder.

Men hvis den nye datalov bliver udformet som en forordning, som alt peger på, kan det blive Kommissionen, der kommer til at beslutte, hvad der skal ske med

de artikler, som Google linker til. Google havde i oktober i år modtaget 143.000 ansøgninger om at fjerne 491.000 links.

Jimmy Wales, grundlægger af det internetbaserede opslagsværk Wikipedia, har kaldt Google-dommen for "det hidtil mest vidtgående forsøg på at censurere nettet".

Privatlivets forrang

Forbrugerrådet Tænk har sammen med Dansk Industri opfordret til, at forordningen bliver vedtaget i den form, som Kommissionen har foreslået, og hilser dermed Google-dommen velkommen:

»Ytringsfrihed har vi ikke rigtig været inde over, men vi synes, det er en rigtig dom. Den betyder jo ikke, at Google er forpligtet til at fjerne et link, hver eneste gang nogen beder om det, for det er ikke en generel afgørelse. Men den betyder, at man kan gå til en domstol og få prøvet Googles afgørelse,« siger seniorjurist Anette Højrup.

Det er advokaten Christian Wiese Svanberg ikke enig i:

»Helt nøgternt set, så er problemet med Google-dommen, at den formoder, at retten til at kræve oplysninger slettet har forrang for ytringsfrihed. Mange sagde efter dommen, at nu handler det bare om at finde et balancepunkt. Men ved seneste rådsmøde (9. til 10. oktober, red.) påpegede Rådets juridiske tjeneste, at det handler om mere end en enkelt sag. Dommen knæsætter en ny afvejning mellem databeskyttelse og ytringsfrihed, og giver beskyttelse af privatlivet forrang. Det er et stort problem for mange lande, hvor ytringsfriheden har forrang og har en stærkere forfatningsmæssig stilling end i Danmark.« ♦

REJS MED DEO

En slags højskole på hjul, hvor vi bliver klogere på EU og de lande vi er i EU sammen med.

I 2015 er der rejser til:

Estland, Letland og Litauen, 2 afgang.

Gdansk, Warszawa, Poznan

Strasbourg og Alsace

Bruxelles og EU, 4 afgang.

Litauen – land og by

LÆS MERE PÅ **deo.dk**

DEO Tlf. 70 26 36 66
EU-debat – mere spændende – mindre fastlåst

Her er lovforslaget

Alt er forbudt

Al databehandling, som ikke er udtrykkeligt nævnt i ny lov, bliver i udgangspunktet forbudt. Det sætter grundlæggende rettigheder under pres.

AF STAFFAN DAHLLÖF

FORORDNING. En ny, EU-omfattende datalov er på vej. Med den følger en helt ny måde at lovgive om databeskyttelse, og dermed også om ytringsfrihed, forskning og forvaltning.

Da loven skal udformes som en forordning, vil den gælde på samme måde i 28 lande med 28 forskellige forvaltnings-systemer og rettighedstraditioner. Modsat i dag, hvor den gældende datalov er et direktiv, der fortolkes og gennemføres forskelligt i de enkelte lande.

Udgangspunktet for det nye forslag er, at navne og andre oplysninger, som kan knyttes til en bestemt person, kun må indsamles og bruges, hvis:

- Den enkelte har givet tilladelse, eller behandlingen er forankret ved lov
- Der er et klart defineret formål, og oplysningerne kun bruges til lige præcis det
- Oplysningerne kan slettes efterfølgende, kaldt "retten at blive glemt".

Truet på indtjeningen

De strengere rammer for den nye datalov motiveres blandt andet med virksomheders misbrug af personoplysninger. Der skal strammes gevaldigt op med bøder på

1.000.000 euro eller større. Store virksomheder skal kunne straffes med bøder på 2-5 procent af deres globale omsætning.

Ganske som forventet har selskaber som Facebook, Google, Microsoft, Apple, eBay og Amazon protesteret vildt og voldsomt mod forslaget, og de er støttet af de amerikanske myndigheder.

Men problemet er ikke kun, at nogle virksomheder føler sig truet på deres indtjening og forretningsmodel.

Et andet grundlæggende dilemma er forslagens konsekvenser for andre rettigheder, som også er baseret på lov. Det gælder for eksempel ytringsfrihed, forskningsfrihed, god forvaltning og retten til at indsamle og have adgang til viden.

Alt, som ikke er tilladt

Hvordan dilemmaet skal løses, har embedsmænd fra EU-landene forhandlet om siden 2012. Det går trægt, blandt andet fordi to forskellige måder at lovgive på støder sammen.

Ytringsfrihed, herunder ret til aktindsigt, og forskningsfrihed bygger på princippet om, at alt er tilladt, med mindre det er udtrykkeligt forbudt.

Forslaget om databeskyttelse bygger på det modsatte: Kun den databehandling, som er nævnt i loven, er tilladt.

Derfor bakker forhandlere nu med at udarbejde længere lister over undtagelser og præciseringer, der reelt udhuler forslaget. De skal blandt andet forhindre, at den nye lovgivning lukker de i dag åbne tyske Stasi-arkiver. Og de skal sikre, at man fortsat kan få aktindsigt i dokumenter, som indeholder navne, at kommuner ikke skal tvinges til at slette i sagsakter, og at forskere stadig kan benytte sig af lægejournaler og viden om, hvor mennesker arbejder og bor.

91 artikler plus det løse

Først når embedsmændene i Ministerrådets arbejdsgrupper er blevet nogenlunde enige, vil ministrene tage stilling. Det bliver muligvis i foråret 2015. Derefter skal Rådet og Kommissionen forhandle med Parlamentet om forslaget.

Parlamentet lagde sig fast på en holdning i marts i år. De nye medlemmer, som blev valgt ind i maj, har derfor endnu ikke taget stilling til forslaget.

Det oprindelige lovforslag var på 91 artikler. Det antal er vokset siden hen.

Folketingets Europaudvalg er blevet orienteret og har spurgt til indholdet ved ni forskellige møder siden 2012, men har endnu ikke givet regeringen et endeligt forhandlingsmandat. ♦

Datalov forhindrer ikke ny aflytningsskandale

Strammere EU-regler om databeskyttelse lyder umiddelbart godt. Men de beskytter ikke borgerne mod den type aflytninger, der forrige sommer blev afsløret af Edward Snowden.

AF STAFFAN DAHLLÖF OG IDA ZIDORE

OVERVÅGNING. Da den amerikanske whistleblower Edward Snowden i sommeren 2013 afslørede den amerikanske efterretningstjeneste NSA's aflytninger af europæiske borgere, satte det gang i en lavine. Pludselig var databeskyttelse på alles læber.

En ellers hensunken debat om EU's nye forordning om databeskyttelse (se side 5) fik nyt liv, og EU-Parlamentet bestilte en særlig undersøgelsesrapport om den amerikanske efterretningstjenestes masseovervågning.

»Med udgangspunkt i Snowdens afsløringer og historierne i pressen sikrede vi en aldeles dybdegående undersøgelse. Washington, whistleblowers, institutioner og journalister blev hørt«, proklamerede den britiske socialdemokrat og medlem af Parlamentet Claude Moraes, som var ansvarlig for rapporten.

Parlamentet vedtog 12. marts 2014 undersøgelsesrapporten. Samme dag, og i samme ånd, vedtog Parlamentet en betænkning, det vil sige dets officielle

Enhedslistens Pernille Skipper er enig i, at den nye forordning om databeskyttelse ikke som sådan har noget at sige overfor NSA-aflytningerne. Men hun synes stadig, den rummer en masse vigtige elementer.

holdning til den omtalte forordning. Betænkningen, som indebar flere skærpelser af Kommissionens oprindelige forslag, fik stor opbakning med 621 stemmer for og 10 imod, mens 22 undlod at stemme.

I samme ombæring ytrede Parlamentet ønske om at udforme lovgivningen som en forordning, som er direkte gældende i landene, og ikke et direktiv, som landene selv kan implementere.

Gælder ikke efterretningstjenester

Hvad de færreste talte og taler om er, at EU ikke kan forhindre udveksling af persondata mellem landes efterretningstjenester. Derfor vil en forordning hverken gøre til eller fra, hvis der kommer en ny NSA-skandale.

Forklaringen findes i selve lovteksten. Der står, at forordningen ikke gælder databehandling foretaget af "medlemsstater, der udfører aktiviteter, der falder under kapitel 2 af titel V i EU-traktaten." Det refererer til det kapitel, der omhandler "særlige bestemmelser om den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik," herunder efterretningstjenesterne.

Sagt på dansk, så vil forordningen ganske som i dag tillade, at for eksempel PET og NSA udveksler oplysninger om borgerne. Det har EU ikke beføjelser til at blande sig i.

Kan godt se problemet

Enhedslisten er et af de danske partier, der i sommeren 2013 var mest højrøstede i kritikken af NSA's masseovervågning. Partiet er indholdsmæssigt for forordningen, omend retsordfører Pernille Skipper kunne have tænkt sig, at det blev udformet som et direktiv, så "Danmark kunne gå endnu længere."

Er det ikke et spil for galleriet at motivere forordningen med NSA-aflytningerne, hvis efterretningstjenesterne er undtaget?

»Det er helt rigtigt, at efterretningstjenesterne ikke er underlagt forordningsbestemmelserne. Der står eksplicit i persondataloven, at de er undtaget, og det vedbliver med at stå der, når loven bliver erstattet af forordningen. Der er nogle enkelte tilfælde, hvor de vil være underlagt,

men det gælder ikke i forhold til for eksempel terrorbekæmpelse«, siger hun.

»I praksis betyder det, at uanset hvor god beskyttelse, man laver i en forordning, vil den ikke pille ved efterretningstjenesterne mulighed for at udveksle data. "Handel" med data mellem efterretningstjenester i EU og USA vil stadig kunne fortsætte. Og amerikanske virksomheder kan stadig trække informationer ud om borgere via amerikanske selskaber. Det kan vi ikke forhindre med forordningen.«

Advokat Christian Wiese Svanberg ser flere problemer i Parlamentets seneste forsøg på at begrænse NSA-aflytninger.

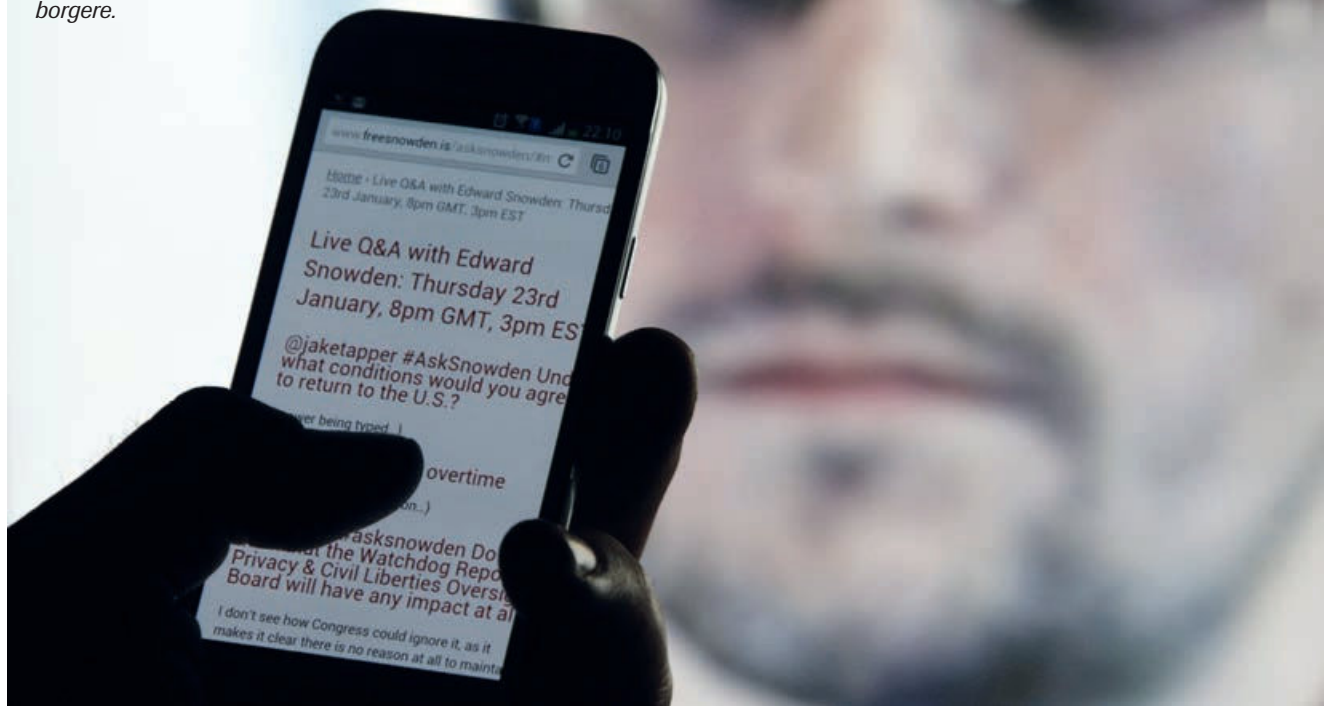
Hvorfor bliver det så "solgt" på netop Snowden-sagen?

»Jeg tror det hænger sammen med, at hele diskussionen om databeskyttelse er forholdsvis ny for mange. Mange blev først rigtig bevidste om det efter NSA-aflytningerne. Så bliver tingene hurtigt blandet lidt sammen.«

Allan Sørensen, der er digital chef hos brancheorganisationen Danske Medier, som følger processen om forordningen tæt, mener også, at Parlamentet blev grebet af stemningen efter afsløringerne af NSA's aflytninger:

»I forbindelse med Snowden og News of the World (den britiske avis, der havde aflyttet kendte personer), hvor medierne ikke havde sine fineste dage, gik der en smule "hype" i databeskyttelse i forhold til

*Whistleblower
Edward Snowden
er flygtet fra USA,
efter at han
afslørede NSA's
aflytninger af
bl.a. europæiske
borgere.*

andre interesser. Der er gode intentioner bag Parlamentets stramninger, men vi er glade for, at der i Rådet er en dybere indsigt i konsekvenserne.«

Anti-amerikansk klausul

EU-Parlamentet er dog ikke blinde for det dilemma, at efterretningstjenester formelt set er undtaget fra forordningen. I betænkningen fra marts sørgede man for at få tilføjet et krav om en klausul, der forhindrer "tredjeparter" i at få adgang til persondata.

Klausulen kaldes anti-FISA, hvor FISA refererer til den amerikanske lov Foreign Intelligence Security Act, der sikrer NSA adgang til oplysninger via teleselskaber. Anti-FISA er således et forsøg på at holde efterretningstjenesten på afstand.

Kommissionen havde oprindeligt også planer om en anti-FISA klausul i forordningen, men kom efter amerikansk påtale på andre tanker.

Nu vil Parlamentet altså have klausulen med alligevel. Den skal i praksis betyde, at man dels vil kræve en forhåndsaf-tale med den i dette tilfælde amerikanske domstol eller myndighed, der ønsker udveksling af personoplysninger, og dels vil forlange, at hver enkelt udveksling af data skal godkendes af en tilsynsmyndighed.

Men hvordan skal regeringerne i Ministerrådet, der er medlovgiver på forordningen, kunne acceptere en sådan

klausul, når EU ikke har kompetence på området – og når landenes efterretningstjenester i varierende grad samarbejder med NSA?

"Vil ikke kunne lade sig gøre"

Advokat Christian Wiese Svanberg var som embedsmand i Justitsministeriet ansvarlig for forhandlingerne om forordningen under det danske EU-formandskab i 2012. Han kan godt se problemer i at efterkomme Parlamentets krav om en klausul, men nuancerer billedet:

»Jeg er enig i, at EU ikke har kompetence til at lovgive herom. Men man kan godt regulere, hvordan private virksomheder skal besvare henvendelser fra "tredjeparter," for så handler det om vilkårene for det indre marked.«

Men, påpeger han:

»Det er mindst lige så vigtigt, at Parlamentets krav vil omfatte alle former for udlevering af personoplysninger til domstole eller myndigheder uden for EU – om det gælder civile retssager, straffesager og så videre. Så taler vi tusindvis af henvendelser. Hvis man forestiller sig, at hver udlevering skal godkendes af datatilsynsmyndighederne, så vil det rent praktisk ikke kunne lade sig gøre.«

Vil Rådet så kunne acceptere Parlamentets krav?

»Man finder nok et pragmatisk kom-

promis, men det er jo et følsomt spørgsmål rent politisk, så det bliver næppe nemt.«

USA og TTIP

I undersøgelsesrapporten om Snowdens afsløringer truer Parlamentet med ikke at godkende den kommende frihandelsaftale mellem EU og USA (TTIP), hvis den indeholder kapitler om databeskyttelse.

Kommissionen har sagt, at hverken EU's gældende eller foreslåede regler om databeskyttelse er til forhandling med USA. Det forhindrer ikke de amerikanske forhandlere i at have et andet perspektiv.

Shaun Donnelly fra den amerikanske interesseorganisation Council for International Business, og tidligere diplomat, kommenterede spørgsmålet overfor NOTAT i december 2013:

»EU har selvfølgelig ret til at vedtage sine egne love, men amerikanske virksomheder føler sig begrænsede af dem. Jeg forestiller mig, at EU's databeskyttelsesregler er noget, den amerikanske regering vil interessere sig for.«

USA har siden 1995 haft en kritisk holdning til det gældende databeskyttelsesdirektiv i EU, som man mener er en unødigt bureaukratisk byrde, og som man aldrig har agtet at kopiere for eget vedkommende. ♦

Kræftforskning under pres

Forskere i de nordiske lande har i dag en unik adgang til store mængder personoplysninger. Men den adgang er truet.

AF STAFFAN DAHLLÖF OG IDA ZIDORE

REGISTRE. Hans H. Storm, overlæge og afdelingschef for Kræftens Bekæmpelse, er meget bekymret over EU's foreslåede dataforordning.

»Vi vil stadig kunne behandle for cancer, men vil ikke kunne forske i, hvordan den kan undgås. Det er et område, hvor de nordiske lande er verdensførende takket være vores personregister. Der er et fuldstændigt uløst problem med meldingen fra EU-Parlamentet, som vil gøre registerforskningen i Norden ulovlig. Kvaliteten på forskningen vil blive så ringe, at vi ikke kan være det bekendt,« siger han.

Problemet er, at forskere ikke længere vil kunne anvende persondata til andre formål end det, borgeren har givet sit samtykke til. I dag foregår meget forskning netop ved, at man sammenkører registre uden samtykke.

Hvad er det, der vil gå tabt?

»Når vi gennemgår patientdata, vil vi jo gerne vide, om personen er levende eller død. Men vi vil jo ikke kunne få infor-

meret samtykke fra de døde. Det vil også være fuldstændig umuligt at indhente samtykke fra de mange millioner levende mennesker, vi har adgang til oplysninger om i dag. Vi er nødt til at være helt sikre på, at medicinske resultater, cpr-numre, navne, adresser og andre relevante oplysninger passer sammen.«

Kræft af mobilen?

Magnus Stenbeck, forsker ved det medicinske universitet Karolinska Institutet i Stockholm, giver et eksempel:

»I Norge, Sverige, Danmark og Finland kan vi kombinere oplysninger om, hvor personer har boet, deres sundhed, og hvad de har arbejdet med. Vi kan for eksempel kortlægge, hvem der har boet i områder med store udslip af radon (en radioaktiv gas, *red.*). Det ville være helt umuligt under de nye regler. Hvis vi skulle opbygge en viden om radon-skader efter en mistanke er opstået, skulle vi først kræve samtykke fra tusindvis af mennesker – og så vente i 50 år, før vi kunne konstatere hvem, der har fået kræft.«

Der er flere eksempler på, at man på baggrund af registerforskning har været i stand til at afkræfte alvorlige mistanker:

»Vi har i mange år undersøgt, om brug af mobiltelefoner kan give kræft i hjernen. Det kan vi nu afvise, takket være vores adgang til tusindvis af personoplysninger. Hvis det ikke havde været muligt, ville vi være nødt til at bruge dyreforsøg i stedet for – med den usikkerhed, som det indebærer,« siger Hans H. Storm fra Kræftens Bekæmpelse.

”Pseudonymisering”

Forskernes advarsler har med enkelte undtagelser ikke imponeret EU-Parlamentet. En af undtagelserne er den socialdemokratiske EU-parlamentariker Christel Schaldemose.

»Forskningsverdenen fortæller mig, at det bliver sværere med de nye regler, fordi de lægger op til, at man skal have samtykke, hver gang man indhenter personoplysninger. Det kan betyde, at der skal sættes et hav af forskere ind og bruges en masse ressourcer hver gang. Det bekymrer mig. Jeg forstår selvfølgelig godt behovet for privatliv, som ligger bag, men jeg synes det er vigtigt at få balanceret hensynene,« siger hun.

Forhandlere i EU diskuterer lige nu muligheden for at indføre en forskningsundtagelse i forordningen – men samtidig tilføje, at personoplysninger skal ”pseudonymiseres”. Det vil sige, at navne, cpr-numre og andre data skal beskyttes af en kode og udelukkende kunne læses ved hjælp af en kodenøgle.

Den løsning afviser de to forskere, som NOTAT har talt med:

»Hver gang man koder og afkoder oplysninger, risikerer man, at noget går tabt. Det tyske cancerregister bruger allerede det system, og det har ført til, at en række småfejl har bygget sig ovenpå hinanden. Registerne bliver ubrugelige,« siger Hans H. Storm.

For langt i beskyttelse?

De argumenter har Christel Schaldemose taget til sig, selv om blandt andre

FOTO: FARA PHOEBE ZETSCHKE

»Det er Kræftens Bekæmpelse, der foretager konkret forskning, så dem lytter jeg mere til i den sag end Forbrugerrådet« siger det socialdemokratiske medlem af EU-Parlamentet Christel Schaldemose. Her besøger hun en medicinsk afdeling.

Mobiltelefoni giver ikke kræft i hjernen. Det er et af de resultater, som Kræftens Bekæmpelse er nået frem til ved hjælp af registerforskning.

Forbrugerrådet og Dansk Industri afviser forskernes bekymringer.

Forbrugerrådet mener, at man kan omgå problemet med registerforskning ved at anonymisere data. Det mener Kræftens Bekæmpelse ikke, så længe der er krav om enkeltpersoners samtykke. Hvor står du i det spørgsmål?

»Jeg tror, Kræftens Bekæmpelse ved, hvad de taler om. Det er dem, der foretager konkret forskning, så dem lytter jeg mere til i den sag end Forbrugerrådet. Jeg har været på Københavns Universitet for at tale med en række forskere om, hvordan sikkerheden er omkring data og så videre. Jeg er relativt tryk ved den måde, det foregår på. De siger, der har været med læk af data er jo ikke fra forskningsverdenen, men typisk fra regioner eller kommuner. Hvis der kommer sager, hvor der bliver sløset med data i forskningen, så skal vi selvfølgelig tage de nødvendige forholdsregler, eventuelt i form af karantæner. Vi må bare ikke gå så langt i beskyttelsen af borgerne, at vi ikke beskytter borgernes sundhed – som forskningen jo er med til at sikre,« siger hun.

Medicin og historie

Kravet om samtykke vil få konsekvenser på en lang række områder ud over det medicinske. Derfor er der nu stillet ændringsforslag til forordningen vedrørende

alt lige fra behandling af cpr-numre til sundhed, forsikring og genforsikring, genetiske data, sociale formål, statistik – og historie.

Det italienske EU-formandskab foreslår i et aktuelt dokument en undtagelse for historiske formål: Personoplysninger skal publiceres, "hvis det er nødvendigt for at præsentere historiske forskningsresultater". Således lægger man op til, at Kommissionen skal vurdere, hvad en historiker skal have lov til at publicere.

Magnus Stenbeck fra Karolinska Institutet, der selv har en samfundsvidenskabelig baggrund, mener, at mange forskningsområder har en fælles interesse i at afvise forslaget til forordningen:

»Det er nemmest at pege på forslagens konsekvenser for den forskning, som vedrører liv og død. Men vi vil ikke have en særbehandling for medicin. Samfundsvidenskab og historie handler om at opretholde demokratiet, det er ikke mindre vigtigt end medicin,« siger han. ♦

Skal data beskyttes?

Torsdag den 4. december kl. 17.00 – 18.30

på Wegeners Gaard, Vesterbrogade 60A, København

Tirsdag den 9. december kl. 17.00 – 18.30

Salen, Aarhus Hovedbibliotek, Møllegade 1. 8000 Aarhus

EU er på vej med en omfattende datalov, der skal gælde enslydende i alle 28 lande. Men er det muligt uden, at det går ud over ytringsfrihed, aktindsigt, åbenhed og forskning? Der er mange modsatrettede interesser, der skal tages hensyn til. Hvad gør vi ved de dilemmaer, hvor forskellige rettigheder støder sammen?

Kom til debat med ekspert i databeskyttelse **Christian Wiese Svanberg**, **Sanni Aakjær-Olesen** fra EU-Kommissionen og journalist **Staffan Dahllöf** fra magasinet NOTAT.

Pris: 50 kr., 20 kr. for studerende

DEO Tlf. 70 26 36 66

EU-debat – mere spændende – mindre fastlåst. Støttet af EuropaNævnet

TILMELD DIG PÅ **deo.dk**

Faxe som Facebook, Gentofte som Google

Kommuner kan få bøder på op til 1,8 millioner kroner, hvis de fejlbehandler en borgers personoplysninger.

AF STAFFAN DAHLLÖF

OMKOSTNINGER. Kommunerne er blandt de skarpeste kritikere af EU's nye forordning om databeskyttelse, ikke mindst fordi den kan have store økonomiske konsekvenser for dem.

Fejlbehandler en kommune personfølsomme oplysninger, kan det koste op til 1,8 millioner kroner (250.000 euro). Undlader kommunen at udpege en ansvarlig person for databeskyttelse, står der 7,5 millioner kroner (1 million euro) på bøden.

Alt for store beløb, mener chefkonsulent i Kommunernes Landsforening Pernille Jørgensen:

»Når kommunerne behandler persondata, sker det ikke af profithensyn. Hvis vi begår fejl, sker det på grund af menneskelige fejl. Derfor mener vi heller ikke, at kommunerne skal pålægges bøder i millionklassen på samme måde som private virksomheder,« siger hun.

Bøderne, som ligestiller en kommune som Gentofte med Google, og Faxe med Facebook, er muligvis den mest drastiske konsekvens af databeskyttelsesforordningen for myndigheder i hele den offentlige sektor.

Men der er flere.

Hvis løbet er kørt

Kommunerne er ligesom de private arbejdsgivere bekymrede for, at man ikke længere vil kunne behandle oplysninger om medarbejderes ansættelsesforhold på "den danske måde" – altså under kollektive overenskomster.

Kommunerne kritiserer også, at en arbejdsgivers ret til at lede og fordele arbejdet bliver sat til side, hvis EU-Kommissionen kommer til at diktere, hvad den databeskyttelsesansvarlige embedsmand skal beskæftige sig med, og hvordan.

»Vores synspunkt er, at forordningen ikke i væsentlig grad vil øge sikkerheden omkring borgernes data. Samtidig betyder den, at kommunerne skal bruge mange af deres – i forvejen knappe – ressourcer på nye administrative opgaver, som ingen betydning har for borgerne,« siger Pernille Jørgensen.

En rød tråd i kommunernes kritik er, at private virksomheder og den offentlige sektor ikke kan og bør følge det samme regelsæt. Det samme er holdningen hos regeringen og hos enkelte andre EU-lande. De ønsker derfor at beholde den nuværende model, hvor lovgivningen bliver udformet som et mere fleksibelt direktiv.

Men det er der kun flertal for i Rådet, slet ikke i Parlamentet.

Der, hvor det sejler

Advokat Christian Wiese Svanberg, som var Justitsministeriets ansvarlige for forhandlingerne om den nye datalov under det danske EU-formandskab, er ikke udelte enig i kommunernes kritik:

»Det beror på, hvordan man vurderer, at den offentlige sektor klarer beskyttelsen i dag. Om man synes, det går godt eller skidt. Folketinget fik for nylig Rigsrevisionens ord for, at det sejler i den offentlige sektor. Forslaget til den nye forordning indebærer, at det er myndigheden selv, som i meget højere grad skal stå til ansvar for, at beskyttelsen af personoplysninger er tænkt igennem fra start til

slut. Hvis ikke, så falder hammeren. Og sådan mener jeg grundlæggende set, det skal være.«

»Men når det er sagt, så skal det også siges, at der er mange byrder i forslaget, som ikke giver den store værdi i sig selv, og som vil koste penge at gennemføre. Det må man give KL medhold i,« siger han.

Behov for at huske

Et hidtil meget underbelyst dilemma er, om kommunerne skal begynde at slette i arkiver og sagsakter for at efterkomme "retten til at blive glemt" (beskrevet på side 4).

Vil kommunerne gøre det?

»Nej,« svarer Pernille Jørgensen, og uddyber:

»Kommunerne kan ikke bare slette deres sagsbehandling. De er forpligtede til at kunne dokumentere deres administration, blandt andet med henblik på aktindsigt. Samfundet har jo også behov for at huske og ikke kun at glemme. Et aktuelt eksempel er de børn, som er blevet fjernet fra deres forældre, men senere i livet får interesse i at få indsigt i egne sagsakter. Hvis de bare er fjernet, så kan de jo ikke det.«

I lovforslaget, som embedsmænd fra regeringerne nu forhandler om, er der tilføjet en artikel, som skal sikre retten til aktindsigt.

Men, som Datainspektionen, det svenske datatilsyn, påpeger lidt lakonisk i et høringsvar:

»En forudsætning for retten til indsigt i offentlige dokumenter er, at dokumenterne bevares.« ♦

Et mere positivt syn på østarbejderen

De østeuropæere, der arbejder i Danmark, er i gennemsnit højere uddannede end danskerne. Det skal vi blive bedre til at udnytte på fremtidens arbejdsmarked, mener sociolog Jens Arnholtz.

AF EMILIE ELLEHAUGE

ARBEJDSMARKED. »Der er tale om folk, som bliver placeret i en del af arbejdsmarkedet, som ikke kræver særlige kvalifikationer. Og det er ikke fordi, de ikke har nogen kvalifikationer eller uddannelse.«

Sådan opsummerer Jens Arnholtz, der er adjunkt ved Københavns Universitet, den ubalance, han ser på det danske arbejdsmarked, hvor mange østeuropæere udfører arbejde, som de er overkvalificerede til.

Ifølge hans forskning er langt de fleste polske migranter i hovedstadsområdet ansat inden for fag som rengøring, byggeri eller avisomdeling selvom de i gennemsnit har et højere uddannelsesniveau end danskerne.

»Det sætter vores ønske om at importere veluddannet arbejdskraft i perspektiv,« mener han.

Negative undersøgelser

En ting er, at de er overkvalificerede. En anden er, at deres tilstedeværelse ikke bliver påskønnet. Mange polakker bliver uretmæssigt kædet sammen med social dumping, mener Jens Arnholtz:

»Mange af de undersøgelser, man laver på området, har ofte et negativt sigte. De antager, at tilstedeværelsen af arbejdsmigranter er lig med social dumping, altså

»Overordnet bør vi blive bedre til at udnytte arbejdsmigranternes kompetencer i modtagerlandene.«

at migranternes lave lønninger automatisk trykker lønnen for de lokale arbejdere.

Men jeg har endnu ikke set en undersøgelse, der beviser det.«

Han er derfor ked af, at polakker i Danmark har fået et ry for at skabe dårligere vilkår for danskere i de samme sektorer.

»Det har som konsekvens, at de befinder sig lavt på den sociale stige,« siger han.

»Mange af de undersøgelser, man laver på området, har ofte et negativt sigte.«

Værst i byggebranchen

Problemet er størst i byggebranchen, hvor de polske arbejdere oplever diskrimination fra deres danske kolleger og er genstand for negativ fremstilling i medierne.

»Der er 34 pct. lønforskel mellem danskere og polakker i byggebranchen. I rengøringssektoren er lønforskellen nede på 12 pct. Det skaber mindre konflikt grupperne imellem og fylder derfor ikke nær så meget i medie billedet.«

Tallene kommer fra Arnholtz's egen forskning, hvor 500 polakker i hovedstadsområdet er blevet spurgt ind til deres ophold og arbejde i Danmark. Men det er en tendens i hele Europa, mener han.

Han opfordrer til, at vi genovervejer vores syn på det europæiske arbejdsmarked, og begynder at ansætte flere migrantarbejdere til det arbejde, de er uddannede til.

Det vil betyde færre konflikter i for eksempel byggebranchen, tror han.

»Overordnet bør vi blive bedre til at udnytte arbejdsmigranternes kompetencer i modtagerlandene i stedet for at tænke på arbejdsmigration som en trussel mod det nationale arbejdsmarked.«

Interviewet er baseret på en EURECO-forelæsning med Jens Arnholtz ved Københavns Universitet den 7. oktober 2014.

JENS ARNHOLTZ

Født 1977

Uddannet cand.scient.soc. fra Roskilde Universitet 2005

Udgav i 2009 afhandlingen *Polonia i København: Et studie af polske arbejdsmigranternes løn-, arbejds- og levevilkår i Storkøbenhavn*, i samarbejde med Nana Wesley

Ph.D.-stipendiat ved Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier (FAOS), Sociologisk Institut, Københavns Universitet 2010-2014

Adjunkt ved FAOS fra 2014

Vicedirektør for ArcelorMittal Robrecht Himpe (tv.) må være en glad mand. Her modtager han en pris for stål-innovation.

Europas sorte drenge får godtepose i milliardklassen

De nye klimamål må have fået den CO₂-tunge industri til at hæve champagneglassene. På skatteydernes bekostning.

AF JENS MATTIAS CLAUSEN

KLIMAMÅL. Da de europæiske regeringsledere kort efter midnat den 24. oktober endelig nåede til enighed om EU's fremtidige klima- og energipolitik, var der utvivlsomt hævede champagneglas og lystige skåltaler hos en række af Europas største virksomheder. Særligt har stemningen været i top hos europæiske brancheorganisationer som Eurofer og CEMBUREAU, der repræsenterer henholdsvis stål- og cementindustrien.

Det Europæiske Råd besluttede nemlig at videreføre de nuværende regler for CO₂-lækage, som er den lidet mundrette betegnelse for risikoen for, at europæiske virksomheder bliver nødt til at flytte deres produktion ud af EU, fordi de økonomiske omkostninger ved klimapolitikken er for store.

Rådets beslutning vil medføre en pengeoverførsel i milliardklassen fra skatteyderne til de mest forurenende virksomheder på kontinentet. Forklaringen er noget teknisk, så hold nu godt fast.

Gratis kvoter løbet løbsk

For at sikre en reduktion i udledningen af CO₂, har EU indført det markedsbaserede kvotehandelssystem (ETS), hvor virksomheder kan købe og sælge rettigheder til at forurene.

Men det er ikke alle, der skal punge ud. De sektorer, som EU vurderer til at være særligt sårbare over for EU's egen klimapolitik, står på en liste over heldige modtagere af gratis kvoter.

Målet med listen har selvfølgelig været at undgå CO₂-lækage. Problemet er bare, at der i praksis har fundet en massiv overtildeling af kvoter sted, som har udvandet systemet. Det er der primært to årsager til.

Verdensfjerne forudsætninger

For det første er kriterierne for at være på listen mildest talt tyndbenede. Ifølge den britiske researchorganisation Sandbag er absurde 99,5 pct. af alle aktiviteter, der er dækket af kvotesystemet, defineret som værende i risikozonen.

For det andet uddeler EU-Kommissionen gratis kvoter baseret på nogle verdensfjerne forudsætninger. Man vurderer nemlig sektorernes omkostninger på baggrund af en teoretisk kvotepris på ca. 225 kr. pr. ton CO₂, der udledes. I virkeligheden koster et ton CO₂ pt. det samme som en frokostpizza, nemlig ca. 45 kroner. Den lave pris, som ikke ligefrem giver virksomhederne incitament til at skære ned på forureningen, skyldes et kæmpe overskud af kvoter i systemet.

Skatteyderne betaler

Den massive overtildeling af kvoter betyder, at alene stålvirksomheden ArcelorMittal i perioden 2008 til 2011 modtog gratis kvoter ud over deres reelle behov til en anslået værdi af 12 milliarder kroner.

De kvoter, der ikke bliver leveret gratis til industrien, skal sælges af medlemsstaterne. Det vil sige, at jo flere gratis kvoter, der bliver uddelt, jo færre kvoter har medlemsstaterne til rådighed som

En god måned for:

Edgar Meister og Deutsche Bank

De store europæiske banker kom i denne måned under overvågning af det nye banktilsyn under den Europæiske Centralbank (ECB). Og så kan det være en fordel for mastodonten Deutsche Bank, at en af deres tidligere topansatte har fået en central placering i netop dette tilsyn. Edgar Meister hedder manden, som også har haft en stilling ved det amerikanske kreditvurderingsinstitut Standard & Poors helt indtil dagen før han startede i ECB.

En dårlig måned for:

Offentlighedssky lobbyfirmaer

LobbyFacts er en ny brugervenlig udgave af EU's lobbyregistre. Her kan enhver interesseret borger nemt og hurtigt få overblik og statistik over, hvem der bruger flest penge på lobbyisme i Bruxelles og hvilke firmaer, der har flest adgangskort til Parlamentet. Men siden kan især gøre november til en dårlig lobbymåned, fordi den illustrerer, hvor stor forskel et obligatorisk register ville gøre.

indtægtskilde. I sidste ende er det således skatteyderne, der betaler regningen for subsidieringen af Europas mest forurenende virksomheder.

Ingen beviser

Med udsigt til den slags godteposer er det heller ikke overraskende, at Eurofer, CEMBUREAU og ligesindede i opløbet til topmødet råbte højt med deres krav om fortsat tildeling af gratis kvoter.

For at gøre ondt værre, konkluderede en undersøgelse i 2013, bestilt og betalt af EU-Kommissionen selv, at der ingen beviser eksisterer for, at CO₂-lækage rent faktisk finder sted. Med andre ord spinder Europas industri guld på et teoretisk problem.

Hvis kvoteprisen mod forventning ender med at stige til 225 kr. pr. ton CO₂, som EU-Kommissionen håber på, vil EU's medlemsstater ende med at udskrive en check på mellem 1.400 og 2.200 milliarder kroner til industrien i perioden 2020-2030. Baseret på en problemstilling, der ikke kan bevises. ♦

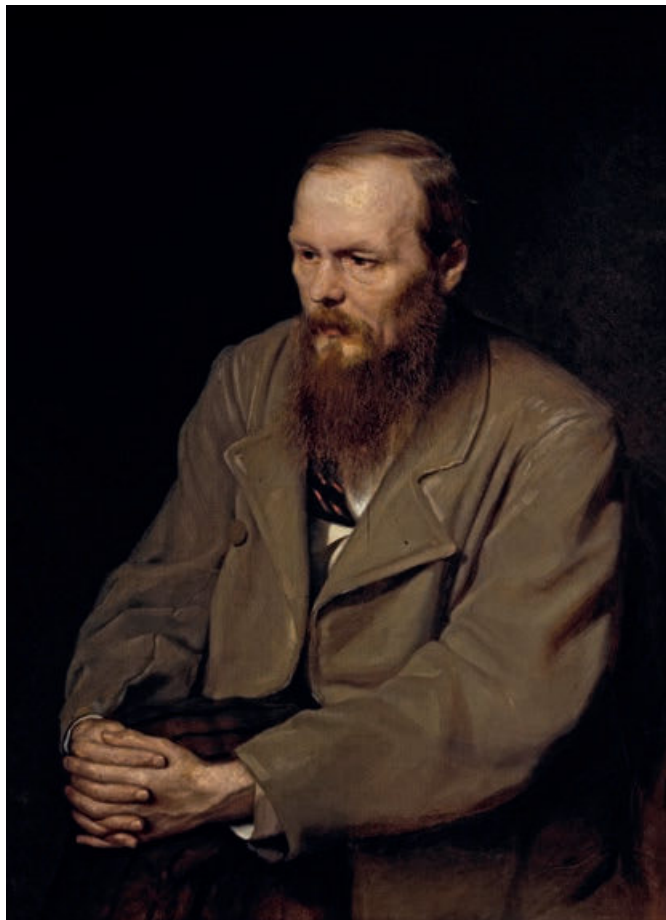

Lobbyklummens skribent Jens Mattias Clausen har beskæftiget sig med lobbyisme på europæisk niveau, både med base i Bruxelles og København. Han arbejder nu med klimapolitik.

Forfatteren Fjodor Dostojevskij, her portrætteret af maleren Vasily Perov i 1872, er for mange lig med østeuropæisk tungsind. Men det gør sig også gældende i nutidig filmkunst, mener klummeskribenten.

Østeuropæisk tungsind

Fra Central- til Østeuropa findes et tungsind, jeg jævnligt støder på. Senest oplevede jeg det på Cinematekets østeuropæiske filmfestival.

AF ANDERS HØJBERG KAMP

TUNGSIND. For tredje år i træk afholdt Cinemateket i oktober og november filmfestivalen East by Southeast. En festival, som har til formål at udbrede kendskabet til livet og kulturen i Østeuropa. Denne gang med 10 film fra Estland, Georgien, Litauen, Polen, Rumænien, Slovenien og Tjekkiet. Jeg så dem alle, hilste på ambassadører og smagte estisk ost og georgisk vin. Det var kvalitet, og det samme var filmene. Men én ting slog mig.

Fælles for filmene var, at de genskabte en mørk og tilbagestående stereotyp om Østeuropa. En stereotyp, som man – i en mere firkantet og overdrevet udgave – kan finde i Hollywoodfilm som *Eurotrip* (2004) og *Hostel* (2005).

Et er, at ældre film på festivalen, som den rumænske *Valley of Sights* om romaer og spionfilmen *Jack Strong*, begge skildrer historiske rædsler. Et andet er, at de nutidige film virker lige så deprimerende.

Tag den georgiske film *Blind Dates*. En 40-årig desillusioneret skolelærer dater kvinder i et gråt univers, inden han ender som chauffør for en kriminel støtter. I litauiske *The Gambler* leger et ludomanisk sygeplejepersonale om liv og død. De spiller om, hvilke patienter, der først kradser af, og snart har de gang i et omfattende

pyramidespil, der selvfølgelig ender tragisk.

Nu skal East by Southeast ikke gøres repræsentativ for den østeuropæiske filmscene. Kunstfilm er kunstfilm, ofte mørke i deres natur, og man kan naturligvis også se muntre film fra øst. Når det er sagt, møder jeg jævnligt det østeuropæiske tungsind. Ikke bare når jeg ser film, læser Dostojevskij eller Imre Kertész.

Sortsynet møder jeg også, når jeg snakker med østeuropæere i Danmark eller rejser østpå. Så sent som i sidste uge faldt jeg i snak med en bulgarer på bodegaen Det Rene Glas. Han fortalte længe om, hvor slemt det var at være i Bulgarien. »It's shitty in my country. Lucky you are from Denmark,« sagde han, og det er langt fra første gang, jeg får den bemærkning. I Rumænien fik jeg fortalt af en professor, at rumænere føler sig mindreværdige:

»Vi rumænere joker ofte med, at da kommunisterne kom til Ungarn, sagde ungarerne »fuck off«, men her i landet bukkede og nejeude vi bare,« sagde professoren, Calin Goina.

I Ungarn, hvor jeg ellers oplever et stærkt nationalistisk sindelag, overnattede jeg hos en pige, som bare ville mod vest, og mange unge mennesker fortalte mig om apatien i forhold til at ændre tingenes

tilstand. I Kroatien mødte jeg en opgivende attitude, som da en hostelejer fortalte om statsstøttede motorveje, som førte til små landsbyer. I Polen er Østeuropa nærmest et skældsord. Man skal i hvert fald nødtigt kalde polakker for østeuropæere. De er centraleuropæere. Det er så i orden.

At sige, østeuropæerne bare skal lette sindet, er jo nemt for den vestlige forbruger. Ligesom det er let at fremhæve solstrålehistorier om, at landene, som kom med i EU ved den store udvidelse i 2004, har haft en gennemsnitlig vækst på omtrent seks procent om året, at muren er faldet og manganen grå sprække renoveret siden da. Så let at sige, at vi havde det sjovt i 80'erne og 90'erne, hvor Danmark havde det velstandsniveau, som mange af østlandene befinder sig på nu.

Alligevel siger jeg det. Det er i øst, at solen stiger op, så nyd dog solskinnet i stedet. ♦

Anders Højberg Kamp skriver månedligt en klumme om europæisk kultur og identitet i NOTAT. Han har rejst i særligt de central- og østeuropæiske lande, freelancer for Berlingske og er klummeskribent for deres københavnserktion, AOK. Han er uddannet i journalistik og historie fra Roskilde Universitetscenter.

Finland som tøffelheldt?

Finland har historisk været i klemme mellem Rusland og Vesten, og den aktuelle krise om Ukraine har ikke gjort det nemmere. Nu er udtrykket "finlandisering" fundet frem af gemmerne.

AF JOSEFINE H. ESRUP

FINLANDISERING. Den 1.300 kilometer lange fælles grænse med Rusland har historisk sat sit præg på Finland. Under den kolde krig blev udtrykket "finlandisering" opfundet for at beskrive, hvordan et lille land tilpasser sig politisk for at holde sig på god fod med en magtfuld nabo.

»Man var bange for, at hvis man ikke tilpassede sig, så kunne man risikere, at Rusland ville erobre Finland. Det var situationen op gennem den kolde krig, og det er den frygt, som stadig sidder i finnerne,« forklarer Lars Hovbakke Sørensen, som er ekstern lektor på Københavns Universitet.

Da den borgerlige regering i Finland for nylig besluttede at godkende et nyt atomkraftværk, som til dels er ejet af det russiske firma Rosatom, fik udtrykket nyt liv. Formanden for det finske parti De Grønne, Ville Niinistö, kaldte beslutningen for en "antydning af finlandisering," fordi den står i kontrast til EU-sanktionerne mod Rusland.

Niinistö's udtalelse provokerede den politiske elite:

»Det ramte virkelig et ømt punkt. Reaktionen var 'nej, finlandisering har intet med beslutningen af gøre',« siger Niinistö's partifælle, det finske medlem af EU-Parlamentet Heidi Hautala til NOTAT.

Afhængig af Rusland

»Det vil blive interessant at se, hvad den endelige beslutning bliver i parlamentet omkring projektet. Det er ikke ligesom andre beslutninger om atomkraftlicenser, fordi vi befinder os midt i en krise. Nogle lande har valgt, indtil videre, helt at stoppe samarbejdet med Rusland omkring nye atomprojekter,« siger hun.

I Lars Hovbakke Sørensen's optik skal regeringens beslutning ses i lyset af Finlands økonomiske og energimæssige afhængighed af naboen mod øst. Finland får størstedelen af sin importerede energi

Statsminister Alexander Stubb sagde for nylig, at han gerne vil have Finland med i NATO. Her taler han med Hillary Clinton på et uformelt møde for NATO's udenrigsministre i Tallinn 2010.

fra Rusland og er afhængig af at kunne eksportere varer dertil.

At lægge atomaftalen, som har været undervejs siden 2010, på is på grund af den aktuelle krise, ville kunne blive opfattet som en provokation mod Rusland.

Ønske om NATO-medlemskab

Finland forsøger dog samtidig at markere, at man ikke er under Ruslands tøffel. Således ytrede den finske premierminister Alexander Stubb for nylig ønske om finsk medlemskab af NATO. Det vakte røre i den russiske lejr, hvor premierminister Medvedev kaldte Finland det mest russisk-fjendske land i Europa.

Hvad angår den finske befolkning,

har de aktuelle begivenheder øget støtten til NATO-medlemskabet. Men der er fortsat splittelse, mener Lars Hovbakke Sørensen:

»Nogle mener, det er klogest at træde varsomt i forhold til Rusland og ikke provokere dem. Så er der nogle, som på baggrund af de aktuelle begivenheder (krisen i Ukraine, red.) gerne vil med i NATO.«

Heidi Hautala genkender billedet:

»Det handler i virkeligheden om, hvordan vi skal forholde os til en nabo, som så tydeligt har overtrådt international lov. Folk har meget forskellige meninger omkring det, alle dog med udgangspunkt i vores fælles historie med Rusland,« slutter Hautala. ♦

FINLAND

Befolkning: 5,4 millioner

Areal: 303.890 km²
(Danmark 43.561)

BNP pr. indbygger:

I 2011, 35.200 euro
(Danmark 43.000 euro)

Arbejdsløshed: 8,5%
(Danmark 6,7%)

Stemmer i ministerrådet:

7 ud af 352 (Danmark 7)

Pladser i EU-Parlamentet: 13
(Danmark 13)

Finlands historie

AF SVEN SKOVMAND

Finland blev i urtiden befolket af folk fra Ural-området, hvis sprog ud over i Finland også blev talt i Estland og det samiske område mod nord.

I 1100- og 1200-tallet blev Finland erobret af svenske konger, og svenskere bosatte sig i kystegnene mod vest og syd. I byerne talte de fleste svensk, der regnedes for finere end finsk.

I 1809 blev Finland erobret af Rusland, men fik dog en selvstændig stilling, der gavnede det hidtil undertrykte finske sprog.

Finland blev selvstændigt efter den russiske revolution i 1917. Men borgerkrig mellem kommunister og borgerlige hvide kostede 30.000 livet og skabte langvarig bitterhed hos de tabende kommunister.

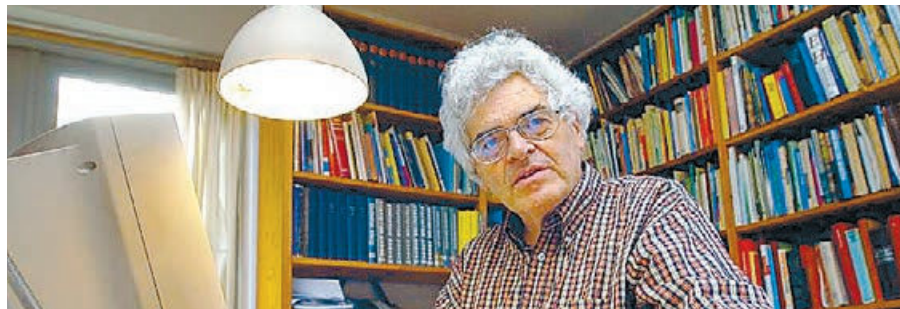
I 1939 krævede den sovjetiske diktator Stalin, at finnerne skulle afstå det karelske område nordvest for millionbyen Leningrad mod til gengæld at få et større område længere mod nord. Men trods opfordringer fra ambassadøren i Moskva, Paasikivi, og hærens leder, Mannerheim, sagde det finske parlament nej.

I »Vinterkrigen« klarede finnerne sig længe godt, men måtte afstå de krævede områder. De blev erobret tilbage, da tyskerne angreb Sovjetunionen i 1941, men i 1944 måtte Finland bøje sig og endeligt afstå Karelen.

Efter krigen fik Finland under først Paasikivis og siden Kekkonens ledelse et godt forhold til Sovjetunionen og holdt sig neutral under Den Kolde Krig. Samtidig gav gunstige aftaler finnerne store økonomiske fordele.

Men finnerne var utrygge ved situationen. Derfor stemte et flertal ja til EU i 1994. Af samme grund sagde de senere ja til euroen. ♦

SKOVMANDS NOTATER

Ekstraregning fra EU giver Cameron problemer

Den engelske premierminister, David Cameron, har lovet at udskrive en afstemning om EU-medlemskabet, hvis han vinder det kommende valg. Men han er selv tilhænger og har derfor håbet, at han kan få en ordening, der kan overbevise folk om, at de skal fortsætte i EU.

Men før topmødet den 24. oktober kunne Financial Times oplyse, at Storbritannien skal betale en ekstraregning på cirka 15 milliarder kroner til EU. Det kan læses i Politikens artikel »Ekstraregning kan skubbe briterne ud« (26.10.2014).

Cameron blev rasende og erklærede, at han under ingen omstændigheder vil betale pengene den 1. december, som EU's regler kræver. Problemet for ham er, at kravet skyldes, at Storbritannien har haft en bedre økonomi end forudset, og det udskrives efter regler, som hans regering selv har sagt ja til.

Skatteskandale sværter Juncker

EU-Parlamentet må fortryde, at det fik presset igennem, at Luxembourgs tidligere regeringschef Jean-Claude Juncker blev leder af Kommissionen. For afsløringer viser, at Luxembourg har gjort en stor og bevidst indsats for at hjælpe virksomheder med at slippe for skat i andre EU-lande.

Det kan læses i Jyllands-Postens artikel 13.11.2014 »En journalistisk klyngebombe har ramt EU.« Den fortæller, at Luxembourg har hjulpet mange hundrede virksomheder med at snyde i skat. Og denne virksomhed må Juncker have været vidende om.

Hvis oplysningen var kommet frem inden den 15. juli, ville Juncker næppe være blevet valgt til formand for Kommissionen. Nu ved man ikke, hvad man skal gøre.

EU's indflydelse i Afrika mindskes

I 1990 havde EU omkring 50 procent af Afrikas samhandel med omverdenen. I 2013 var andelen blevet halveret, oplyser journalist Knud Vilby i indlægget »EU og Afrika klar til øget handel« (Politiken, 3.11.2014).

Samtidig er Kinas andel vokset fra næsten ingenting til 21 procent. Og da Afrika

har en kraftig økonomisk vækst, har det stor betydning.

EU's svækkede stilling gør det sværere for EU at gennemføre de handelsaftaler, man har søgt at få med afrikanske lande – aftaler, der har været udsat for stærk kritik, fordi de kan skade den afrikanske udvikling.

God dom om velfærdsturisme

I en længe ventet dom har EU's domstol i Luxembourg fastslået, at man ikke kan rejse til et andet EU-land for blot at få social støtte. Det står i artiklen »Velfærdsturisme bremses af EU-dom« (Berlingske, 11.11.2014).

Sagen blev rejst, fordi den rumænske kvinde Elisabeta Dano klagede over, at hun ikke kunne få sociale ydelser i Tyskland, skønt hun havde været i landet siden 2010. Hendes problem var, at hun ikke havde søgt arbejde i landet i denne tid.

»En medlemsstat skal have mulighed for at afslå at indrømme sociale ydelser til ikke-erhvervsaktive unionsborgere, som udøver deres ret til fri bevægelighed alene med det formål at opnå social bi-stand,« hedder det i dommen.

Er Sverige tvunget til euroen?

En meningsmåling viser, at 77,4 procent af svenskerne ville sige nej til euroen, hvis der var afstemning i dag. Ved afstemningen i 2003 stemte 55,9 procent nej, men 42 procent stemte ja. Det oplyser Nei til EU's blad »kritiske eu-fakta« for november 2014.

EU har dog ikke opgivet at få Sverige med, hvad landet skal ifølge Maastricht-traktaten af 1993, som landets regering sagde ja til, da Sverige blev medlem i 1994. Indtil videre må tanken dog opgives, fordi den svenske krone har en flydende kurs og derfor ikke følges med euroen.

Notaterne kan i uddybet form læses på www.notat.dk under de samme overskrifter

Underskud? Hvilket underskud?

Der var engang noget, der hed vækst- og stabilitetspagten. Et gulnet pergament, lidt sværtet i kanterne, som lovede en frygtelig straf, hvis kongerigerne i EUROland skulle få for stort budgetunderskud.

AF PETER ZACHO SØGAARD

BAGSIDEN. Kun hvis alle lande overholdt pagten om et underskud på max. tre pct. af deres økonomiske formåen, kunne EUROland få et langt og lykkeligt liv, og stormændene i Bruxelles deres nattesøvn.

Men alt var ikke vel i EUROland. Kongeriget Frankrig havde rod i økonomien, og bunden kunne snart skimtes i skatkisten med euromønter. EU-hofmarskallen for økonomiske affærer Jyrki Katainen bad derfor Frankrig om en forklaring.

Hvordan kunne det dog gå til, at Frankrig forventede et underskud på -4,4 pct. af BNP i 2014 på statens finanser? - og altså ikke de -3,8 pct., som landets konge højt og helligt havde lovet med sin underskrift på den gulnede pergamentpagt.

De mindre kongedømmer i EUROland var rasende over, at et stort medlem som Frankrig bare blæste på reglerne, mens de selv havde sparet på livet løs, for at overholde pagtens ord.

»Frankrig skal respekteres, for vi er et stort land,« erklærede den franske konges rigsråd Manuel Valls med hoven mine, da brevduen med kritikken fra EU-hofmarskallen kom flyvende:

»Vi alene bestemmer over vores budget.« Og vi kan forresten først få vores underskud ned under 3 pct. af landets formåen i det herrens år 2017, tilføjede han, under et fingeret hosteanfald.

Nu var gode råd dyre. Stabilitetspagten sagde klart som blæk, at EU-hofmarskallen nu kunne ændre i Frankrigs finanshåndfæstning for 2015, uden at spørge den franske konge først.

Men så kom kongens møntmester Michel Sapin ilende. Forpustet brasede han ind i rigsråden Manuel Valls private gemakker:

»Jeg har det, ved Gud jeg har det!« udbød han, »Hvis vi laver lidt om på blækudregningen af vores skatteopkrævning, så bliver underskuddet kun på 4,1 pct. af vor økonomis formåen, og ikke 4,3 pct. i 2015, som EU-hofmarskallen er så sur over!«

Pludselig blev stemningen meget bedre. EU-hofmarskallen fortalte EU-rigsrådet, at nu havde Frankrig gjort en indsats. Stabilitetspagtens ord om underskudsreduktion i EUROland stod til troende! Og man lod i hvert fald ikke de store lande slippe, bare fordi de var store.

I Frankrig var både møntmesteren og kongens rigsråd også rigtig glade. Nu kunne de fortælle befolkningen i Frankrig, at de stadig var herre i eget hus. Og endnu bedre - den nye EU-hofmarskal for økonomiske affærer hedder Pierre Moscovici, og er tidligere møntmester i Frankrig. Så kunne man måske håbe på lidt mere forståelse næste gang, skatkisten skal tælles op i Frankrig. ♦

Forsidebilledet på den franske møntmesters finansrapport til EU, her afsløret af NOTAT's bagsideredaktion.

